

УДК 82-34:821.161.2

ЗБОРОВСЬКИЙ АНАТОЛІЙ

директор Ірпінського історико-краєзнавчого музею (Ірпінь Київської області, Україна).

ZBOROVSKYI ANATOLIY

a director of Irpin Historical and Local History Museum (Irpin of Kyiv Oblast, Ukraine).

Бібліографічний опис:

Зборовський, А. (2020) Тема екології природного і культурного середовища у творчості Максима Рильського. *Матеріали до української етнології*, 19 (22), 18–21.

Zborovskiy, A. (2020) Topic of Ecology of Natural and Cultural Environments in Maksym Rylskiy's Creation. *Materials to Ukrainian Ethnology*, 19 (22), 18–21.

ТЕМА ЕКОЛОГІЇ ПРИРОДНОГО І КУЛЬТУРНОГО СЕРЕДОВИЩА У ТВОРЧОСТІ МАКСИМА РИЛЬСЬКОГО

Анотація / Abstract

Видатний український поет М. Рильський у своїй творчості порівнював збереження рідної мови, культури зі збереженням природи як середовища існування людини.

У статті висвітлено вплив середовища, у якому перебував у дитячі роки М. Рильський, на формування його особистості. Спілкування з видатними діячами української культури й українськими селянами, ознайомлення з українським фольклором, належна освіта і краса української природи – це ті чинники, які сприяли розвитку екологічного світогляду й поетичного таланту М. Рильського. Закладені в дитинстві моральні й естетичні принципи М. Рильський розвивав і в зрілі роки.

Природа, зокрема м. Ірпня, де поет тривалий час володів дачею, надихала його. Захоплення М. Рильського риболовлюю і полюванням було не стільки погонею за мисливськими і рибальськими трофеями, скільки спілкуванням із природою і джерелом натхнення для створення поетичних перлин.

Однак М. Рильському довелося пережити жакливі часи нищення українського етносу й української культури, тотального зросійщення; він також ледве не став жертвою сталінських масових репресій.

Під час деякої лібералізації комуністичного режиму громадський діяч і академік, за можливості, намагався вплинути на партійних вождів, зокрема на М. Хрущова, але безуспішно.

Проте він мав вплив на шанувальників української поезії. М. Рильський у таких віршах, як «Шипшина», «Мова» та інших закликав берегти мову, культуру і природу, наголошував на значенні народної творчості, звідки беруть витоки і література, і музика. Поліглот й ерудит, – М. Рильський, – знаходив у світовій літературі твори, співзвучні його морально-естетичним принципам, і перекладав їх для українського читацького загалу.

Актуальність гуманістичної поезії М. Рильського постійно посилюється і нині, протидіючи руйнівним тенденціям зростання екологічних проблем і дегуманізації людства, що вже набули планетарного масштабу.

У статті використано поезію і публіцистику М. Рильського та його переклад вірша Й.-В. фон Гете, а також спогади сина поета – Б. Рильського.

Ключові слова: Максим Рильський, українська поезія, екологія, природа, мова, культура.

An outstanding Ukrainian poet M. Rylskiy has compared the preservation of the native language and culture with the preservation of nature as a human habitat in his works.

The influence of the environment, where M. Rylskiy has spent his childhood, on the formation of his personality is considered in the article. Communication with outstanding figures of Ukrainian

culture and Ukrainian peasants, familiarization with Ukrainian folklore, appropriate education and the beauty of Ukrainian nature are the factors those have contributed to the development of M. Rylskyi ecological outlook and poetic talent. M. Rylskyi has developed the moral and aesthetic principles laid in childhood also in the mature years.

Nature, of the city of Irpin in particular, where the poet has a dacha for a long time, inspires him. M. Rylskyi's passion for fishing and hunting has been not so much a pursuit of hunting and fishing trophies as a communication with nature and a source of inspiration for creating poetic pearls.

However, M. Rylskyi has experienced terrible times of the destruction of the Ukrainian ethnos and Ukrainian culture, total Russification. He has also almost become a victim of Stalin's mass repressions.

During some liberalization of the communist regime, the public figure and academician, to the best of his ability, has tried to influence the party leaders, Khrushchev in particular, but unsuccessfully.

However, he has an influence on fans of Ukrainian poetry. M. Rylskyi has urged to protect language, culture and nature, emphasizing the importance of folk art, where both literature and music are originated in such poems as *Dog-Rose, Language* and others. M. Rylskyi, a polyglot and erudite person, has found works in world literature resonating with his moral and aesthetic principles and translated them for the Ukrainian readership.

The relevance of the humanistic poetry of M. Rylskyi is intensified constantly even nowadays, counteracting the destructive tendencies of the growth of environmental problems and the dehumanization of mankind, which have already acquired a planetary scale.

The poetry and journalistic heritage of M. Rylskyi and his translation of Goethe's poem, as well as the memoirs of the son of the poet B. Rylskyi are used in the article.

Keywords: Maksym Rylskyi, Ukrainian poetry, ecology, nature, language, culture.

Творчість письменника є наслідком взаємодії його індивідуальності із середовищем, у якому він перебуває. Особливе значення мають дитячі і юнацькі роки.

У дитинстві і юності Максима Рильського гармонійно поєдналися спілкування з українськими селянами і гарна освіта з перебуванням у колі видатних діячів української культури, духовна українська спадщина від батька й ознайомлення з українським фольклором від його носіїв та безпосередніми контактами з красою на той час ще не сплюндрованої людиною рідної природи. Усі ці враження, ця інформація були сприйняті чутливою душею юного поета. Краса української природи і народної творчості проросли буйним квітом лірики Максима Тадейовича. Він завжди прагнув бути ближче до природи. Син поета – Богдан Рильський – згадував, що батько придбав дачу в Ірпені, бо тоді однойменна річка ще не була понівечена меліораторами [3, с. 18]. Тут Максим Рильський вудив рибу і водночас створював свої поезії, зокрема «Рибальські сонети». Максим Тадейович любив побродити з рушницею, але зізнався, що був кепським стрільцем. Для нього головним було перебування на лоні природи [5, с. 577]. Проте Максиму Рильському довелося пережити жахливі часи.

Він став свідком зросійщення України, нищення української культури і руйнування природного довкілля. Сам був на волосину від загибелі.

Як академік і громадський діяч Рильський намагався вплинути на партійних вождів. Богдан Рильський писав: «Десять на початку 50-х років, коли М. С. Хрущов уже працював у Москві (одночасно секретарем Центрального і Московського комітетів партії), він запросив до себе на дачу групу українських письменників. Був серед них і батько. Під час бесіди він ненароком сказав: “А знаєте, Никита Сергеевич, с Ірпенської поймой так, по сути, ничего и не получилось”. Господар підскочив, почервонів, розгнівався: “Как ничего не получилось?.. Вот мы здесь под Москвой начинаем такое же дело...” Батько зрозумів, що сперечатися марно, і дипломатично відповів: “Вы не так поняли меня. Это я говорю с точки зрения охотника – бекасу теперь негде свить гнездо”» [3, с. 87]. Можливо, те, як калічили річку Ірпін під гаслом забезпечити Київ овочами стало одним із чинників переїзду Рильських з Ірпеня в Голосієве.

У художній творчості поет був вільний. Під час лібералізації комуністичного режиму Рильський дозволяв собі піднімати раніше заборонені теми. Але й тут треба було діяти обережно. Мак-

сим Рильський не використовував засоби сатири, не вдавався до іронії, сарказму. Він оспівував красу природи, порівнював природу з мовою, літературою і закликав берегти їх. У вірші «Шипшина» поет зазначає, що так, як від шипшини походять культурні троянди, так від народної пісні бере початок класична музика і література:

Це ж моя весна,
 Це молодість, це пісня у полях,
 Що дівчина співає невидима
 І неказанно гарна, певна річ!
 Із пісні, з пісні вирости Бетховен,
 Чайковський, Лисенко та Леонтович,
 Шопен із пісні виріс, чародій,
 І Римський-Корсаков, казкар поважний,
 Із пісні – як троянда із шипшини!
 Шевченко й Леся вирости із пісні,
 До неї Пушкін спраглий припадав,
 Живився Гайне піснею народу, –
 І хто ж її насмілиться зрубати,
 Під корінь хто безсмертну підітне?
 Що хочете кажіть, шановні друзі,
 А я уперто на своїм стою,
 Як присягу підношу голос я:
 Шипшини й пісні не віддам нікому!
 [2, с. 156].

У вірші «Мова» Максим Рильський закликає: «Як парость виноградної лози, плакайте мову» [2, с. 184].

Порівняння природи з культурою, мовою, літературою – це не лише літературний прийом. Максим Рильський наголошував:

Люби природу не як символ
 Душі своєї,
 Люби природу не для себе,
 Люби для неї...
 Вона – це мати, Будь же сином,
 А не естетом,
 І станеш ти не папіряним
 Живим поетом!
 [4, с. 223].

Джерела та література

1. Гете Й.-В. Природа і мистецтво / переклад М. Рильського. *Рильський М. Зібрання творів* : у 20 т. Київ : Наукова думка, 1985. Т. 11. С. 293.
2. Мандрівник і риболов. Природа у творчості Володимира Свідзінського й Максима Рильського / упоряд. І. Андрусак. Київ : Факт, 2003.
3. Рильський Б. Мандрівка в молодість батька. Київ, 2004.

Максим Рильський був поліглотом. Він знаходив у світовій літературі твори, співзвучні його морально-естетичним засадам, і знайомив з ними українських читачів. Наприклад, вірш Гете «Природа і мистецтво» в перекладі Рильського:

Не в розбраті мистецтво й природа,
 Як дехто мислить: путь у них одна.
 Мене обох їх надить глибина,
 І поміж ними обопільна згода
 [1, с. 293].

Людина – частинка природи. І мистецтво теж походить від природи. Щоб зберегти людину, воно повинне відповідати законам природи.

Максим Тадейович був ерудованою людиною. Він розумів, що природа є середовищем існування людини як біологічної істоти, а культура – середовищем існування людини як соціальної істоти, власне людини – *Homo sapiens*. Загибель хоча б одного із цих середовищ спричинить загибель людства. Згадуючи вислів Достоевського «краса врятує світ», можна зробити висновок, що Рильський красою своєї поезії рятував і продовжує, навіть після своєї біологічної смерті, рятувати світ. Звичайно, рятує не один. Його поезія належить до числа кращих творів світової гуманістичної літератури.

Творчість Максима Рильського особливо актуальна в наш час, коли діяльність перетворювачів природи сягнула катастрофічних масштабів, роблячи з планети зону екологічного лиха, а значна частина ділків від мистецтва, завдяки сучасним засобам поширення інформації, розповсюджує дегуманізацію, сприяючи деградації людства. Однак справжнє мистецтво, зокрема поезія Максима Рильського, покликане впливати на свідомість особливо підростаючого покоління, формуючи в нього гуманістичний світогляд.

4. Рильський М. Лірика. Київ : Київська правда, 2005.
5. Рильський М. Чому я не їжджу на полювання. *Рильський М. Зібрання творів* : у 20 т. Київ : Наукова думка, 1988. Т. 18. С. 577–584.

References

1. GOETHE, Wolfgang Johann, v. Nature and Art (translated from the German by Maksym RYLSKYI). In: Maksym RYLSKYI, *Collected Works: in Twenty Volumes*. Kyiv: Scientific Thought, 1985, vol. 11: *Poetic Translations*, p. 293 [in Ukrainian].
2. ANDRUSIAK, Ivan (compiler). *A Wanderer and Fisherman. Nature in the Works of Volodymyr Svidzinskyi and Maksym Rylskyi*. Kyiv: Fact, 2003 [in Ukrainian].
3. RYLSKYI, Bohdan. *A Journey into My Father's Youth*. Kyiv, 2004 [in Ukrainian].
4. RYLSKYI, Maksym. *Lyrics*. Kyiv: Kyiv Truth, 2005 [in Ukrainian].
5. RYLSKYI, Maksym. Why I Do Not Go Hunting. In: Maksym RYLSKYI, *Collected Works: in Twenty Volumes*. Kyiv: Scientific Thought, 1988, vol. 18: *Journalism: 1953–1964*, pp. 577–584. [in Ukrainian].